

ПРОБЛЕМИ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ У ІНТЕГРОВАНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

З.П. Бондаренко, Є.О. Продан, Я.І. Бондаренко

Україна, м. Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара

На сучасному етапі констатується зростання кількості людей з особливими потребами, у тому числі молоді, яка потребує здобуття якісної вищої освіти. Це вимагає від вищого навчального закладу зосередження зусиль на створення відповідних умов доступу і супроводу навчання студентів з особливими потребами. Інклюзивне навчання є основою і найбільш ефективною формою здобуття якісної освіти людьми з особливими потребами. Але ця форма навчання обмежується переважним охопленням осіб із порушеннями психофізичного розвитку дошкільного і молодшого шкільного віку при існуючій нагальній потребі його широкого впровадження у ВНЗ. Розробка і практичне втілення шляхів впровадження інклюзивного навчання в інтегрованих закладах освіти відповідає сучасним прогресивним світовим тенденціям, забезпечення якісної вищої освіти молоді з особливими потребами, впровадження інтегрованого навчання та напрямів діяльності у розбудові системи інклюзивного навчання студентів.

Проблемою сьогодення є поступовий перехід від інтегрованої до інклюзивної освіти з усвідомленням того, що запровадження принципів інклюзії у вищу освіту вимагає докорінної перебудови навчального процесу та свідомості його учасників і розуміння того, що результати цієї роботи будуть сприяти не лише розширенню можливостей для навчання та соціалізації студентів, але й сприятимуть розвитку суспільства у цілому.

Метою статті є дослідження змісту соціально-педагогічної роботи зі студентами з особливими потребами в інклюзивному освітньому просторі вищої школи.

Безумовно, що у розбудові інклюзивного освітнього простору беруть участь усі учасники навчально-виховного процесу, включаючи викладачів, адміністративний і допоміжний персонал та студентів. Проведення заходів із формування та підвищення інклюзивної компетентності членів колективу, надання послуг студентам з особливими потребами та організацію взаємодії закладів освіти із соціальною інфраструктурою. Підвищення інклюзивної компетентності студентів здійснюється шляхом організації й

проведення навчальних семінарів з тематики інклюзивного навчання, тренінгів, круглих столів, які демонструють шляхи професійного зростання і надають можливість визначити подальші завдання особистої і командної діяльності [2, с. 133].

Для надання необхідної допомоги у навчанні й соціалізації студентам з особливими потребами рада студентів факультету, координаційна рада Центру соціальних ініціатив і волонтерства Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара [1, с. 55] разом з викладачами формують команду волонтерів, до якої включають найбільш підготовлених і активних студентів, у тому числі і студентів з особливими потребами. З цією метою варто на початку навчального року вивчити контингент студентів з особливими потребами, які зараховані на перший курс, а також завдяки психодіагностичному інструментарію дослідити потреби студентів означеної категорії в соціальних послугах у процесі навчання; під час позанавчальної діяльності студентів. Можливо варто з'ясувати необхідні напрями співпраці громадських творчих об'єднань в університеті і здорових студентів у відповідності з індивідуальними потребами та потенційними можливостями студентів із особливими потребами.

З урахуванням індивідуальних характеристик студентів з особливими потребами можна спланувати комплекс педагогічних заходів, у тому числі: супервізію з боку не лише викладачів факультету, а й з боку старшокурсників, залучення до співпраці на волонтерських засадах студентів, які добре встигають у навчальній і позанавчальній діяльності до написання конспектів лекцій, спільного виконання навчальних модульних завдань, підготовки до заліків та іспитів тощо. У цій справі мають докласти зусиль не лише волонтери, а й члени студентського самоврядування, подбавши про достатню допомогу студентам з вадами щодо відвідування творчих колективів Палацу студентів ДНУ імені Олеся Гончара, театрів міста Дніпропетровська тощо.

З появою кваліфікованої й активної соціально-психологічної служби в університеті можна розглянути питання для розробки комплексу занять із студентами з особливими потребами для успішної їх адаптації до навчальної діяльності, особливо, на першому році навчання, адаптації їх до повноцінного життя студентської групи тощо.

На нашу думку, співпраця студентів-волонтерів з психологами соціально-психологічної служби вищого навчального закладу і студентами, які потребують активної допомоги, спрямована на створення позитивного психологічного мікроклімату, на створення відповідних умов саморозвитку, самовдосконалення й самореалізації особистості, адекватного мікросередовища в академічній групі, на

психічний і соціальний розвиток, корекцію психологічного стану та соціальну інтеграцію студентів, які мають у цьому потребу.

Безумовно, треба подбати про створення єдиного у місті студентського центру з надання інклюзивних послуг та підготовки студентської молоді з особливими потребами до майбутньої професійної діяльності, самовизначення та самовдосконалення, а також до створення власного сімейного оточення. Це може бути створена єдина система неперервного кваліфікованого педагогічного й волонтерського супроводу навчання і виховання студентів з інвалідністю, робота з ким є надто відповідальною і вимагає не лише високого рівня емпатії, милосердя та доброчинності, а й професіоналізму, творчості, психології позитивного мислення.

Дослідниками Носенко Е.Л., Аршавою І.Ф. у контексті сучасних напрямів позитивної психології запропонована модель повного *психічного здоров'я*, що включає три виміри благополуччя: *суб'єктивного, соціального й психологічного*. Високий рівень *соціального благополуччя* передбачає відчуття себе комфортно в оточенні інших людей, впевненість у власних можливостях самоактуалізації у цьому оточенні; сприйняття соціального оточення, в якому людина перебуває, як упорядкованого і відчуття себе частиною цього соціального оточення, яке дає можливість зробити певний соціальний внесок. Модель *суб'єктивного благополуччя* базується на: 1) оцінці домінування у життєдіяльності людини досвіду позитивних емоцій і помірній представленості негативних емоцій; 2) оцінці задоволення життям. Основний постулат її полягає в тому, що сам суб'єкт є ідеальним суддею у з'ясуванні того, чи є він щасливим. Вимірювання суб'єктивного благополуччя здійснюється за допомогою самозвітів про досвід переживання емоцій різної модальності і задоволення життям. За допомогою відомої шкали PANAS обчислюється частота переживання запропонованих десяти позитивних і десяти негативних емоцій, що, як встановлено, на 50 % зумовлені біологічно.

Модель *психологічного благополуччя* дає більш цілісну і диференційовану характеристику благополуччя, ніж модель суб'єктивного благополуччя. Вона є розширенням аристотелівської філософської традиції, згідно з якою як кінцеву мету життя людини ідентифіковано її прагнення виявити власний «*diamon*» – особистісний потенціал [3, с. 224-227]. Під час співробітництва зі студентами з особливими потребами маємо враховувати ці наукові твердження.

Під час здійснення соціально-педагогічної роботи в інклюзивному освітньому просторі ми виходимо з розуміння того, що рамки діяльності не обмежуються лише навчальним закладом, а й поширюються на соціальну інфраструктуру багатьох

соціальних інститутів, зокрема родину, вулицю та мікрорайон. Завданням цієї роботи є допомога молоді з інвалідністю у формуванні навичок та умінь самопізнання, всебічного розвитку, засвоєння норм соціальної поведінки, гармонізації внутрішньо особистісних та загальногромадських інтересів, побудови загальноприйнятого стилю спілкування з оточенням.

Отже, участь викладачів і студентів у науковій розробці проблем інклюзивного навчання молоді з особливими потребами є необхідною і обов'язковою умовою підвищення інклюзивної компетентності і ефективності соціально-педагогічної роботи в інклюзивному освітньому просторі. Підкреслимо, що пріоритетними напрямками діяльності педагогічного колективу вищої школи є: формування інклюзивної компетентності членів колективу, зосередження зусиль на популяризації волонтерського руху в наданні соціальних послуг учням і студентам з особливими потребами, встановлення партнерської взаємодії з батьками, місцевою соціальною інфраструктурою, молодіжними громадськими організаціями у досягненні оптимального рівня соціального становлення студентів із вадами, а також удосконалення напрямів і технологій соціально-педагогічної роботи в інклюзивному освітньому просторі.

Цьому сприяє успішне соціальне партнерство з Дніпропетровською обласною благодійною організацією “Ангел дитинства” у справі просування ідеї організації волонтерської роботи у сфері інклюзивної освіти у Дніпропетровському регіоні, здійснення соціально-педагогічного супроводу дітей з особливими потребами згідно постанови Кабінету Міністрів України від 15.08.2011р. “Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах”.

Участь студентів вищого навчального закладу у наданні волонтерської допомоги дітям і молодим людям з інвалідністю, популяризація ідеї надання їм освітніх послуг у навчальних закладах, інформування широкої громадськості про інклюзивну освіту та підтримку дітей з обмеженими можливостями, а також і їх батьків, – є важливим завданням професорсько-викладацького складу у справі підготовки фахівців у галузі корекційної освіти, практичної психології та поширенні волонтерського руху в Україні.

Педагогіка співробітництва з благодійною організацією “Ангел дитинства” сприяє виконанню зазначених завдань та допомагає студентам, майбутнім фахівцям у галузі практичної психології та корекційної освіти Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, набувати практичних навичок, умінь і знань щодо

інклюзивної освіти, шляхів самореалізації та соціальної інтеграції, методів професійного самовизначення й активної життєвої позиції студентської молоді.

Так, студенти взяли участь у благодійних акціях, започаткованих Дніпропетровською обласною благодійною організацією “Ангел дитинства”, щодо підтримки дітей з інвалідністю завдяки участі у збиранні осіннього врожаю на ланах Новомосковського району Дніпропетровської області, щодо створення інтерактивного театру для дітей з особливими потребами у Жовтневому районі обласного центру, щодо волонтерського супроводу дітей з вадами під час їх участі у традиційному новорічному балі тощо.

Перспектива вищого навчального закладу щодо впровадження інклюзивного навчання зобов'язує педагогічний колектив постійно вдосконалювати новітні технології і методи соціально-педагогічної роботи і впроваджувати їх у практику в тісній співпраці з багатьма колективами закладів освіти інклюзивного спрямування. Тому кожен студент і викладач незалежно від профілю діяльності долучається до справи впровадження інклюзивного навчання у систему освіти. Питаннями подальшого вивчення можуть бути залучення студентів з особливими потребами до здійснення волонтерської роботи у студентському колективі.

Література:

1. Бондаренко З. П. Модель організації волонтерської роботи в умовах вищого навчального закладу / З. П. Бондаренко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007. – № 4. – С. 50–59.
2. Інвалідність та суспільство: навч. видання / Заг. ред. Л. Байда, О. Красюкова – Енс, С. Буров, В. Азін, Я. Грибальський, Ю. Найда. – К.: [Б. в.]. – 2011. – 187 с.
3. Носенко, Е.Л. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості: підручник / Е.Л. Носенко, І.Ф. Аршава. – Д.: Вид-во ДНУ. – 2010. – 264 с.

Заявка

1. Бондаренко Зоя Петрівна, Продан Євген Олександрович, Бондаренко Яна Ігорівна – конференція № 3. Тези.
2. Тема виступу: **«Проблеми інклюзивного навчання студентів у інтегрованому освітньому просторі»**
3. Україна, Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, факультет психології,
4. Бондаренко Зоя Петрівна - канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти, доцент, заст. декана факультету психології з виховної роботи. Продан Євген Олександрович – студент 3 курсу факультету психології, група ДС-10-2 (напрямок «Психологія»), член координаційної ради Центру

соціальних ініціатив і волонтерства ДНУ імені Олеся Гончара. Бондаренко Яна Ігорівна – студентка 3 курсу факультету психології, група ДС-10-2 (напрямок «Психологія»), член координаційної ради Центру соціальних ініціатив і волонтерства ДНУ імені Олеся Гончара.

5. моб. тел. 050- 362-22-99, bondarenko_zoya@mail.ru,
6. Поштова адреса - 49027. м. Дніпропетровськ, вул. Фучика, буд.15, кв. 25.